

Ter verdediging van de vrije markt

Hoe de overheid deze economische crisis veroorzaakte, en de vrije markt onschuldig is

Door Mels de Zeeuw

“Het kapitalisme en de vrije markt hebben gefaald!” Aldus de consensus onder beleidsmakers over de economische crisis. Ook over de oplossing bestaat eenstemmigheid. “We hebben meer regulering en een grotere overheid nodig om de economie weer op gang te krijgen en toekomstige crises te voorkomen.” Het oude vertrouwde spook van Keynes; van het opvoeren van overheidsbestedingen, het op laten lopen van enorme overheidsschulden en het op grote schaal printen van geld is weer helemaal sexy.

Als zou blijken dat de analyse van het probleem fout is en de vrije markt niet gefaald heeft, dan zouden de oplossingen om de crisis te bestrijden volledig verkeerd zijn. Het is dit scenario waar aanhangers van de vrije markt voor waarschuwen.

De voornaamste voorstanders van de vrije markt zijn te vinden in de Oostenrijkse school van de econo-

mie. Oostenrijks, omdat de grondleggers en voornaamste denkers uit Oostenrijk kwamen. Ik geef onmiddellijk toe dat ik een aanhanger ben van deze school. Ik zal de Oostenrijkse zaak bepleiten; dat de overheid, niet de vrije markt, de schuldige is van deze crisis. Om dit te doen zal ik me richten op de Verenigde Staten, het land waar de crisis begonnen is. Hiermee valt hopelijk de mythe in duigen dat de

VS een land is met een minimale overheid.

De ‘Community Reinvestment Act’ en andere sociale wetgeving

We horen tegenwoordig bijna alle politici praten over de noodzaak tot meer regulering. Het is echter een holle uitroep, er bestond al veel overheidsregulering. De bedoeling van de regulering was goed, maar het pakte desastreus uit.

Alan Greenspan

De ‘Community Reinvestment Act’ is een goed voorbeeld van regulering. Tevens heeft het bijgedragen aan het ontstaan van de crisis. Deze wet, aangenomen onder president Jimmy Carter en versterkt onder Clinton, had als doel meer mensen met een laag inkomen een hypotheek voor een huis te geven. De wet was vooral gericht op etnische minderheden.

Het was een nobel streven. Wie wil er immers niet dat meer arme mensen een huis krijgen? De wet verplicht banken meer hypotheek te verstrekken aan arme en zwarte Amerikanen. Als banken dit niet doen lopen ze het risico aangeklaagd te worden voor discriminatie. Vele banken zwichtten hiervoor en zwakten hun eisen voor

het verstrekken van leningen en hypotheek af. Mensen die nooit in aanmerking zouden zijn gekomen voor een hypotheek kwamen dit nu wel.

Deze wet is slechts één voorbeeld van een actief beleid van de Amerikaanse overheid (gesteund door de democraten en de republikeinen) en de Amerikaanse centrale bank om arme Amerikanen van huizen te voorzien. Andere voorbeelden van overheidsbeleid zijn de 'Equal Credit Opportunity Act', de 'Fair Housing Act' en de 'Home Mortgage Disclosure Act'. Niet alleen Amerikaanse banken en bedrijven zijn de dupe van deze overheids-wetgeving. Ook de ING bank lijdt hier onder. Zo werd ING Direct door de Amerikaanse wet verplicht 55 procent van spaargeld te investeren in (waardeloze) Amerikaanse hypotheek.

Het gevolg van dit socialistische beleid is dat grote groepen mensen leningen aangingen en huizen kochten die ze anders niet konden betalen. Bankens werden gedwongen leningen en hypotheek te verstrekken die ze zonder overheids-interventie niet verstrekt zouden hebben. Dit is een goed voorbeeld van een situatie waarin banken juist door overheidsregulering meer risico's zijn aangegaan dan dat ze bij een vrije markt zouden doen. Het gevolg van dit beleid is dat nu juist de armste Amerikanen het hardst worden geraakt door de crisis. Ze verliezen nu massaal hun huizen omdat ze hun hypotheek niet kunnen betalen. Dit is een situatie die op een vrije markt niet voor zou komen.

De desastreuze effecten van Fanny Mae en Freddy Mac

Bij de ramp op de Amerikaanse huizenmarkt is de rol van Fanny Mae (de Federal National Mort-

gage Association) en Freddy Mac (de Federal Home Loan Mortgage Corporation) cruciaal geweest. Deze twee GSE's of 'Government Sponsored Enterprises' hebben een essentiële rol gespeeld in de totstandkoming van risicovolle hypotheek; de zogenaamde 'subprime mortgages'. Zij faciliteerden het verstrekken van hypotheek aan arme Amerikanen.

Fanny en Freddy kochten subprime hypotheek van bankens, om deze vervolgens in stukken door te verkopen. Zo bevorderden ze de versterking van hypotheek en hoe meer hypotheek ze verstrekten,

Winsten werden geprivatiseerd, terwijl verliezen werden gesocialiseerd.

hoe meer steun ze kregen van de overheid. Fanny en Freddy kregen allerlei bonussen die andere bedrijven niet kregen. Ze hadden vele belastingvoordelen en hoefden niet aan wetgeving te voldoen waar andere bedrijven wel aan moesten voldoen. Ook kon Fanny op enig moment 2.25 miljard dollar lenen bij het Amerikaanse ministerie van Financiën. De belangrijkste vorm van overheidssteun aan deze twee bedrijven was echter dat de overheid impliciet had beloofd ze te redden bij problemen.

Het is deze impliciete belofte door de Amerikaanse overheid, die heeft geleid tot wat economen 'moral hazard' noemen. Bankens gingen op grote schaal hypotheek versterken, omdat ze dit door konden verkopen aan Fanny en Freddy. Bij een faillissement van deze twee bedrijven zou de inleg van de bankens verzekerd zijn door een redding van de overheid. Het is deze situatie die ertoe heeft geleid dat bankens en hypotheekversterkers,

naast Fanny en Freddy, veel meer risico zijn aangegaan dan ze anders hadden gedaan.

In een profetisch artikel in the New York Times, in september 1999, werd deze situatie perfect beschreven. Fanny Mae kwam "*under increasing pressure from the Clinton Administration to expand mortgage loans among low and moderate income people*", een van de doelen was: "*increase the number of minority and low-income home owners who [tended] to have worse credit ratings than non-Hispanic whites.*" De meest profetische zin was: "*In moving [...] into this new area of lending, Fannie Mae is taking on sig-*

nificantly more risk, which may not pose any difficulty during flush economic times. But the government-subsidized corporation may run into trouble in an economic downturn, prompting a government rescue similar to that of the savings and loan industry in the 1980's."

Een beperking van de activiteiten van Fanny en Freddy kwam nooit van de grond. De campagnegiften van de twee bedrijven aan politici van beide partijen hebben hier ongetwijfeld een rol in gespeeld. Inmiddels is de impliciete overheidsbelofte expliciet geworden. De Amerikaanse overheid heeft toegezegd garant te staan voor beide bedrijven. Dit gaat de Amerikaanse belastingbetaler honderden miljarden dollars kosten, en zet tevens de traditie van moral hazard vrolijk voort.

De gevolgen van het overheidsbeleid door Fanny Mae en Freddy Mac zijn wederom een pijnlijk voorbeeld van hoe overheidsbeleid deze ramp heeft veroorzaakt. Hoezo vrije markt?

Het gevaar van overheidsredding van bedrijven en 'Moral Hazard'

In het citaat uit het New York Times artikel werd de Savings and Loan crisis in de jaren 80 genoemd. In deze crisis gingen er zo'n 745 financiële instituties failliet. De Amerikaanse overheid besloot hen

maar verliezen werden gesocialiseerd (verhaald op de Amerikaanse belastingbetaler), oftewel een systeem van corporatisme. Dit corporatistische systeem leidt tot het aangaan van veel meer risico dan in een vrije markt gebeurt. Bij een daadwerkelijke vrije markt in Ame-

centrale bankiers om correct vast te stellen wat de waarde van het geld dient te zijn. Alleen de markt kan dit bepalen doordat dit gebaseerd is op de beslissingen en wensen van miljoenen mensen. Centrale planning van de waarde van geld faalt, net als dat het faalt in de productie van sportschoenen. Omdat geld, als uitwisselingsmedium, het belangrijkste goed is in onze economieën, heeft dit falen desastreuze gevolgen.

De centrale bank verstoort zo de hele economie en stuurt totaal verkeerde signalen naar ondernemers en werknemers.

op massale schaal te redden en besteedde hier 125 miljard dollar aan. Een ander voorbeeld van een dergelijke bailout, is het bedrijf Long Term Capital Management. Deze in 1994 opgerichte investeringsbank ging in 1998 spectaculair failliet en werd enkel gered doordat de Amerikaanse centrale bank een bailout organiseerde.

De redding door de Amerikaanse overheid van deze bedrijven heeft geleid tot een enorme 'moral hazard'. Andere voorbeelden van overheidsinstituties die moral hazard creëren zijn de FDIC (de Federal Deposit Insurance Corporation), het overheidsbedrijf dat spaargeld bij banken verzekert, en de centrale bank als 'lender of last resort'. Als alles fout gaat kan een bank namelijk altijd nog naar de centrale bank voor een lening.

Al deze instituties en reddingen leiden tot moral hazard omdat het ervoor zorgt dat mensen en banken minder voorzichtig zijn met hun geld en meer risico's nemen. De redding door de Amerikaanse belastingbetaler heeft het signaal naar banken gestuurd dat het niet uitmaakt hoeveel risico ze nemen, uiteindelijk worden ze toch gered door de Amerikaanse belastingbetaler. Zo kwam de situatie tot stand dat winsten werden geprivatiseerd

rika was dit anders gelopen. Long Term Capital Management zou failliet zijn gegaan en er zou een fikse waarschuwing zijn uitgegaan naar andere banken en financiële instellingen.

De tucht van de vrije markt betekent dat bedrijven die te risicovolle investeringen aangaan ten ondergaan. Bedrijven die zich goed gedragen en correcte beslissingen maken worden beloond, blijven bestaan en maken winst. Dit is het gezonde effect van marktwerking, een effect dat in de VS volledig is verstoord door het corporatisme.

De fatale Federal Reserve

De Federal Reserve (de Fed) is de naam van de Amerikaanse centrale bank. Deze bepaalt het monetaire beleid van de VS door haar monopolie op geldschepping en het bepalen van de rentestand.

Vrije markt politici en economen van de Oostenrijkse school betwisten de noodzaak van een centrale bank omdat een centrale bank de waarde van geld centraal bepaalt. Zoals in Noord-Korea de waarde en productie van bijvoorbeeld sportschoenen centraal worden bepaald, doet een centrale bank dit met geld.

De vrije markt kritiek luidt dat het onmogelijk is voor een handjevol

De Fed bepaalt de waarde van geld onder andere door het kunstmatig bepalen van de rente. Simpel gezegd kan de Fed de rente verlagen door veel geld in de economie te pompen. Door de enorme geldtoename wanen mensen zich een stuk rijker, ondernemers starten allerlei lange termijn investeringen zoals het bouwen van huizen en fabrieken. Het verlagen van de rente zorgt zo voor een kunstmatige groei van de economie; het creëert een zeepbel. Er is echter niet genoeg spaargeld om al deze investeringen te ondersteunen. De centrale bank verstoort zo de hele economie en stuurt totaal verkeerde signalen naar ondernemers en werknemers.

Na een tijd beginnen de prijzen te stijgen door de toegenomen geldhoeveelheid en begint de omvang van de verstoring van de economie duidelijk te worden. Er is te weinig gespaard geld om de verstrekte kredieten te ondersteunen en het wordt duidelijk dat er veel investeringen zijn gedaan die niet aansluiten op de echte welvaart en vraag. Zodra dit door de hele economie duidelijk begint te raken, begint het pijnlijke aanpassingsproces; de recessie. Dit proces is nodig, en is niets anders dan de markt die de toegebrachte schade van de verstoring door de centrale bank probeert te herstellen.

Met deze theorie, deels ontwikkeld door Nobelprijswinnaar F.A. von Hayek, verklaren de vrije markt denkers van de Oostenrijkse school het constant afwisselen van recessies en periodes van groei. Dit is niet het gevolg van instabiliteit van het kapitalisme maar is een gevolg van het beleid van de centrale bank. De centrale bank is de schuldige achter deze zogenaamde 'boom and bust cycle'.

Het is erg aantrekkelijk voor politici om het lage rentebeleid van de Fed (of de Europese Centrale Bank) aan te sporen en toe te juichen. Het leidt immers tot 'booms' waarin de welvaart van mensen flink lijkt toe te nemen. Voor een regering in campagne is er niks beters dan een groeiende economie en welvarende mensen. Dit is exact wat er in de Verenigde Staten gebeurt.

Aan het begin van deze eeuw was er de zogenaamde internetzeepbel. Deze zeepbel was een gevolg van de enorm toegenomen geldhoeveelheid door de Fed eind jaren 90. Mensen investeerden op grote

schaal hun overvloedige geld in deze internetbedrijven. Met het begin van de recessie in 2001 besloot Alan Greenspan, de toenmalige voorzitter van de Fed, dat er een stimulans nodig was om terug te keren naar de 'boom' periode van de jaren 90. De Fed verlaagde vervolgens de rente in 2001 naar één en in 2002 zelfs naar nul procent. De Fed pompte wederom veel geld in de Amerikaanse economie. Greenspan dacht een methode te hebben gevonden om het feest van de economische boom permanent te laten duren.

Het gevolg bleef niet uit. Er kwam weer groei en er was wederom een boom. Dit was echter niks anders dan het uitstellen van de noodzakelijke pijnlijke correctie. De zeepbel werd in leven gehouden en verder opgeblazen. Er werd weer veel geld in de Amerikaanse economie gepompt. Ook gedurende deze boom hadden mensen een overschot aan geld om te investeren. De huizensector was een logische keus. Als gevolg van de flink toegenomen geldhoeveelheid en overheidsstimulans stegen huizenprijzen, soms met tientallen procenten. Het werd een interessante investering. In de huizensector kwamen ook veel investeringen terecht van ondernemers die profiteerden van de (kunstmatig) lage rentestand om huizen te bouwen. In 2007 werd pijnlijk duidelijk dat er een einde kwam aan de groei. Steeds meer mensen begonnen in te zien dat de situatie van de snel gestegen prijzen niet meer de echte waarde van huizen weergaven. Geleidelijk begonnen nu de Amerikaanse huizenprijzen te stagneren en vervolgens fors te zakken en kwamen veel Amerikanen in de problemen.

De verstoringen van de Fed, of van een centrale bank, centeren zich

in enkele belangrijke sectoren van de economie. Dit zijn sectoren die zich richten op investeringen op de lange termijn, investeringen die het meest worden beïnvloed door de rentestand. De problemen op de Amerikaanse huizenmarkt en in de financiële sector zijn hier een goed voorbeeld van. Daarnaast maakte de enorm toegenomen geldhoeveelheid allerlei excessen en risicovolle investeringen mogelijk. Het is belangrijk te beseffen dat deze situatie ver van de vrije markt af staat. Het centraal bepalen van de waarde en productie van geld staat namelijk haaks op de vrije markt. De vraag die wederom gesteld kan worden is: hoezo vrije markt?

De oplossing

Het is duidelijk dat vrije markt economieën & politici en denkers binnen de Oostenrijkse school compleet anders aankijken tegen de oorzaken van de crisis dan de huidige consensus onder beleidsmakers. Zij geloven niet dat de huidige crisis een gevolg is van het falen van de vrije markt. Integendeel, de crisis toont juist aan dat de overheidsinterventie tot desastreuze gevolgen kan leiden. Het beleid dat ze voorstellen is eveneens anders; de recessie kan niet bestreden worden door het wederom in leven roepen van een kunstmatige 'boom' en kan niet verholpen worden door grootschalige Keynesiaanse overheidsinterventie en regulering. De vrije markt alleen kan de situatie herstellen. Dit is een pijnlijk proces en raakt vele mensen. Helaas is dit de enige manier om zo snel en welvend mogelijk uit deze crisis te komen.

De schuldige van de economische crisis is niet de vrije markt. Overheidsinterventie, overheidsbeleid en overheidsreguleringen hebben geleid tot de huidige economische crisis. ■